

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПАВЛЮК ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК: 005:339.5:621

**СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі обліку та оподаткування Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Шмиголь Надія Миколаївна,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри обліку та оподаткування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Нижник Віктор Михайлович,
Хмельницький національний університет,
проректор з науково-педагогічної роботи;

кандидат економічних наук, доцент
Завербний Андрій Степанович,
Національний університет “Львівська
політехніка”, доцент кафедри
зовнішньоекономічної та митної діяльності.

Захист дисертації відбудеться “21” червня 2018 р. об 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.08 у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 69063, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, ауд. 326.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2.

Автореферат розісланий “18” травня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах сучасних тенденцій розвитку міжнародної економіки, під впливом інтеграції, глобалізації, інтернаціоналізації та поглиблення участі країн у міжнародному поділі праці, зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) відіграє вагомe місце в розвитку економік країн світу. Головними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності завжди були і залишаються підприємства країни. Для нашої країни вагомe значення відіграють підприємства машинобудівної галузі, зовнішня торгівля яких складає значну частину загального товарообігу України. Налагодження ефективної зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств матиме позитивний вплив на зовнішньоторговельний баланс нашої країни. Для цього неабияк потрібно ефективно та розумно налагодити процеси управління ЗЕД на машинобудівних підприємствах. Саме цим і обумовлена актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. На сучасному етапі машинобудівні підприємства України мають широке коло повноважень при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, використання яких дозволяє їм самостійно впливати на розвиток своїх зовнішньоторговельних операцій шляхом вибору методів та форм управління ЗЕД. Лібералізація зовнішньоекономічної діяльності змушує керівництво підприємств враховувати різноманітність чинників впливу на ЗЕД, що, в свою чергу, призводить до необхідності формування ефективного механізму управління.

Таким чином актуальним питанням стає проведення аналізу сучасних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств, удосконалення системи управління зовнішньоекономічними операціями, зокрема управління ефективністю ведення експортно-імпорتنих операцій шляхом прогнозування майбутніх показників зовнішньоторговельних операцій машинобудівних підприємств, враховуючи основні чинники впливу на них, завдяки використанню сучасних удосконалених методів управління ЗЕД.

Дослідженню різних питань управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств України та машинобудівних підприємств, зокрема, присвячені вітчизняні та зарубіжні наукові праці, а саме: Дахно І.І., Дроздова Г.М., Дугінець Г.В., Завербний А.С., Кириченко О.А., Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Мазаракі А.А., Нижник В.М., Орловська Ю.В., Пергат Л.І., Погребняк А.Ю., Тюріна М.Н., Шкурупій О.В., Шмиголь Н.М., Юхновська Ю.О. та ін. Окремо питаннями розвитку та діяльності машинобудівних підприємств займалися наступні вчені: Бакута А.В., Бондаренко Л.А., Бухаріна Л.М., Гуржій Н.М., Кендюхов О.В., Крилов Д.В., Пуліна Т.В., Череп А.В. та ін.

У своїх працях науковці розкрили чимало різних теоретичних та методичних підходів до управління ЗЕД підприємств. Також, в роботах обґрунтовано доцільність удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств, проведено діагностику сучасного стану ЗЕД машинобудування України. Однак, на нашу думку у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених відсутній достатній рівень аналізу ефективності методів управління ЗЕД машинобудівних підприємств. Проведений аналіз робіт, зазначених авторів, засвідчив відсутність певних пропозицій щодо удосконалення сучасних методів управління

зовнішньоекономічними операціями на машинобудівних підприємствах, шляхом поєднання впливу зовнішніх чинників на ЗЕД підприємств з майбутніми прогнозованими обсягами експортно-імпортних операцій. Особливого значення набувають моделювання ступеня впливу на ЗЕД того чи іншого чинника шляхом когнітивного аналізу, а також пропозиція щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано у відповідності з планами науково-дослідних робіт кафедри обліку та оподаткування Запорізького національного університету за темою “Економічний інструментарій управління розвитком підприємства” (номер державної реєстрації 0114U002657), де автором розроблено дескриптивну модель управління зовнішньоекономічною діяльністю на засадах використання когнітивного моделювання, що дає можливість прогнозувати обсяги експортно-імпортних операцій і формувати стратегію управління зовнішньоекономічною діяльністю; та згідно з тематикою науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин Запорізького національного технічного університету за темою № 06015 “Розробка методів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств Запорізького регіону” (номер державної реєстрації 0115U004683), у рамках якої розроблено методичку інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є систематизація теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств.

Відповідно до мети дослідження в роботі поставлено наступні *завдання*:

- провести теоретичне дослідження основних засад здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та сформулювати власне визначення понять “зовнішньоекономічна діяльність” та “зовнішньоекономічні зв'язки”;

- дослідити та удосконалити сутність поняття “митний тариф”;

- на основі аналізу існуючих методів управління ЗЕД на машинобудівних підприємствах запропонувати формальну організаційну структуру відділу ЗЕД та узагальнити класифікацію міжнародних комерційних операцій;

- проаналізувати основні показники зовнішньоекономічної діяльності України та машинобудівних підприємств, зокрема, з обґрунтуванням висновків щодо поточного стану їх положення у сфері здійснення зовнішньоекономічних операцій, а саме: експортно-імпортних;

- удосконалити методичний підхід до оцінювання ефективності експортної діяльності машинобудівного підприємства з удосконаленням зведеного коефіцієнту економічної ефективності експорту;

- користуючись методом когнітивного моделювання, трендово-економетричним та методом регресійного аналізу визначити ступінь впливу зовнішніх чинників на зовнішньоекономічну діяльність машинобудівних підприємств, спрогнозувати майбутні показники експорту та імпорту, а також сальдо зовнішньоторговельних операцій машинобудівних підприємств та

адаптувати дескриптивну модель управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства;

– удосконалити методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств, що передбачає розробку структурних блоків прийняття рішень за допомогою системи управління базою даних.

Об'єктом дослідження є процес управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні аспекти положення щодо удосконалення методів управління зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичні і методичні засади дисертаційного дослідження базуються на узагальненому, системному осмисленні методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства, які висвітлено в працях зарубіжних та вітчизняних вчених. У процесі дослідження для досягнення визначеної мети використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: *системно-структурний аналіз* – при уточненні та впорядкуванні понятійного апарату зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ), зовнішньоекономічні операції (ЗЕО) (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); *діалектичний, метод аналізу і синтезу* – для вивчення характеристик та особливостей основних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств (підрозділи 1.3, 2.3); *експертний, розрахунковий, порівняльний і графічний* – при проведенні оцінки стану та ефективності ЗЕД машинобудівних підприємств, для порівняння економічних показників здійснення зовнішньоторговельних операцій на машинобудівних підприємствах (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *моделювання* – для розробки методу когнітивного моделювання управління ЗЕД машинобудівного підприємства (підрозділи 3.1, 3.2); *метод когнітивного моделювання, економетричні методи, методи трендового та регресійного аналізу* – для проведення аналізу методів управління ЗЕД машинобудівних підприємств (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *абстрактно-логічний* – для теоретичного узагальнення і формування висновків (усі розділи роботи).

Інформаційну базу досліджень становлять законодавчі й нормативні документи, нормативно-правові акти України, офіційні статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, дані фінансового і управлінського обліку машинобудівних підприємств, річна бухгалтерська й оперативна звітність підприємств, фахові видання, матеріали науково-практичних конференцій та інтернет-видань, результати власних напрацювань і спостережень. Економічні розрахунки виконані із застосуванням сучасних методик і комп'ютерних технологій обробки статистичних матеріалів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в сукупності вони надають змогу вирішити важливу науково-прикладну проблему систематизації теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку сучасних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. Результати дослідження, що становлять наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

– методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю шляхом оптимізації взаємозв'язків

структурних блоків прийняття рішень, яка, на відміну від існуючих, передбачає використання системи баз даних, що дає можливість зменшити час та витрати на оперативне управління підприємством у частині прогнозування, планування, здійснення й контролю імпортно-експортних операцій в розрізі стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств;

- описативна модель управління зовнішньоекономічною діяльністю на засадах використання когнітивного моделювання, економетричного аналізу, яка, на відміну від відомих, враховує зміну курсу валюти, індексу інфляції та ціни виробника і дозволяє машинобудівним підприємствам визначити сальдо ЗЕД, прогнозувати обсяги експортно-імпортних операцій і формувати стратегію управління зовнішньоекономічною діяльністю;

- методичний підхід до оцінювання ефективності експортної діяльності машинобудівного підприємства, який, на відміну від існуючих, доповнено зведеним коефіцієнтом економічної ефективності експорту, що дозволяє в процесі управління враховувати не лише залежність ефективності експорту від обсягу реалізованої продукції, але і від різних чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- структуру сучасних методів управління ЗЕД на основі аналізу різноманітних підходів до класифікації інструментів і методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яка, на відміну від існуючих, включає як основні методи та інструменти, так і рівні регулювання, що дозволило запропонувати формальну організаційну структуру відділу ЗЕД машинобудівного підприємства;

дістали подальшого розвитку:

- трактування сутності поняття “зовнішньоекономічна діяльність”, як діяльність, що включає в себе практичний прояв зовнішньоекономічних зв’язків у формі здійснення зовнішньоекономічних операцій суб’єктами світогосподарських зв’язків на макроекономічному рівні, а саме: на рівні держав та суб’єктів господарської діяльності країн, що виходять за межі однієї країни та регулюються як на державному, так і на наддержавному рівнях;

- визначення сутності поняття “зовнішньоекономічні зв’язки”, яке пропонується розглядати як прояв налагоджених, стійких, постійних або строкових відносин між країнами світу в економічній сфері, що проявляються у вигляді здійснення зовнішньоекономічної діяльності країн на міжнародній арені;

- сутність терміну “митний тариф”, яке запропоновано розглядати як перелік митних ставок, які представляють собою грошовий збір, що стягується з імпортних або експортних товарів при перетині митного кордону країни та цілями використання яких, поряд з обмеженнями свободи торгівлі, є отримання додаткових фінансових коштів, регулювання зовнішньоторговельних потоків або (і) захист національних (вітчизняних) виробників.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. Основні результати дослідження знайшли практичне використання у діяльності ТОВ “Запорізький завод високовольтного обладнання” (довідка № 276 від 30.08.2017 р.), АТ “Мотор Січ” (довідка

№ 24145 від 04.09.2017 р.), ПрАТ “Плутон” (довідка № LS 48-632/1 від 08.09.2017 р.), ТОВ “Укрспецмаш” (довідка № 10/89 від 04.10.2017 р.), ПрАТ “Азовський машинобудівний завод” (довідка № 12-2 від 06.10.2017 р.), ПрАТ “Запоріжтрансформатор” (довідка № 1/10-1740/1 від 25.10.2017 р.).

Теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, використовуються у навчальному процесі: гуманітарного факультету Запорізького національного технічного університету при викладанні дисциплін “Зовнішньоекономічна діяльність підприємства”, “Регулювання міжнародних економічних відносин”, “Основи інноваційного розвитку міжнародного бізнесу” (довідка № 39-99/2788 від 19.09.2017 р.); Запорізького центру перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій під час розробки навчально-методичних матеріалів та реалізації навчального модуля “Євроінтеграційна політика України”, професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (довідка № 332/03-19 від 31.08.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розв’язання актуального наукового завдання щодо використання сучасних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. Всі основні наукові положення, висновки та рекомендації, які винесено на захист, одержано автором самостійно. З наукових робіт, виданих у співавторстві, внесені виключно матеріали, які є результатом особистої роботи здобувача. Власний науковий внесок дисертанта у наукові роботи, опубліковані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Наукові положення основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювалися та одержали схвалення на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансово-економічний збалансований розвиток України: проблеми та шляхи їх подолання” (м. Дніпропетровськ, 12-13 вересня 2014 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції “Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях” (м. Запоріжжя, 23-24 жовтня 2014 р.); IX Міжнародній конференції студентів і молодих вчених “Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави” (м. Запоріжжя, 16-17 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Механізми та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів” (м. Одеса, 17–18 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Перспективи розвитку національної економіки” (м. Запоріжжя, 12-13 лютого 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих учених “Стан та шляхи стабілізації фінансово-економічної системи” (м. Київ, 26–27 лютого 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету “Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації” (м. Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасний стан та

проблеми розвитку статистики, обліку та аудиту в умовах глобалізації та енергозбереження” (м. Дніпро, 4–5 квітня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Суспільство, релігія, культура, наука, техніка, освіта, економіка в умовах новітніх глобальних викликів для України і Польщі” (м. Запоріжжя, 21–23 вересня 2017 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано у 20 наукових працях, з них: 1 колективна монографія, 6 статей у наукових фахових виданнях України (із них 3 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 9 тез доповідей за матеріалами конференцій, 2 статті в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій 7,29 друк. арк., з них особисто автору належить 6,1 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 205 найменувань, 9 додатків. Загальний обсяг роботи становить 268 сторінок, з них 187 сторінок займає основний текст. Робота містить 45 рисунків та 47 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано її мету та завдання, визначено об’єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію та публікації.

У першому розділі – **“Теоретичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності”** – проведено теоретичне дослідження основних засад здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та сформовано власне визначення понять “зовнішньоекономічна діяльність” та “зовнішньоекономічні зв’язки”; досліджено та удосконалено сутність поняття “митний тариф”; на основі аналізу існуючих методів управління ЗЕД на машинобудівних підприємствах запропоновано формальну організаційну структури відділу ЗЕД та узагальнено класифікацію міжнародних комерційних операцій.

На основі аналізу співвідношення понять ЗЕД та ЗЕЗ, структуровано основні види зовнішньоекономічних операцій (табл. 1).

Враховуючі критерії порівняння встановлено, що ЗЕД розглядають як один із аспектів зовнішньоекономічних зв’язків. Обґрунтовано, що зовнішньоекономічна діяльність похідне поняття від зовнішньоекономічних зв’язків, яке є більш вузьким поняттям, що проявляється в здійсненні зовнішньоекономічних операцій різними суб’єктами світогосподарських зв’язків.

Проведені дослідження дали змогу сформулювати авторське визначення поняття зовнішньоекономічні зв’язки, як прояв налагоджених, стійких, постійних, або строкових відносин між країнами світу в економічній сфері, що проявляються у вигляді здійснення зовнішньоекономічної діяльності країн на міжнародній арені. В свою чергу, ЗЕД – діяльність, яка включає в себе практичний прояв зовнішньоекономічних зв’язків, у формі здійснення зовнішньоекономічних операцій суб’єктами світогосподарських зв’язків на макроекономічному рівні, а саме: на рівні держав та суб’єктів господарської

діяльності країн, що виходять за межі однієї країни та регулюються як на державному, так і на наддержавному рівнях.

Таблиця 1

Співвідношення понять ЗЕЗ та ЗЕД

Критерії порівняння	Зовнішньоекономічні зв'язки	Зовнішньоекономічна діяльність
Виникнення та становлення	Формуються в процесі розвитку держав та суспільства та розвиваються разом з розвитком цивілізацій.	Виникають та розвиваються в державі, в процесі поглиблення участі країни в міжнародному поділі праці та інтернаціоналізації економіки країни.
Економічний аспект	Налагодження тісних зв'язків за допомогою підписання міжнародних угод та домовленостей.	Проявляються в ході здійснення різноманітних зовнішньоекономічних операцій.
Рівень регулювання	Мегарівень (над- та міждержавний, світовий).	Макрорівень (державна).
Фінансова складова	Фінансування і контроль з боку наддержавних валютно-фінансових організацій.	Здійснення фінансового контролю шляхом утворення особливих контрольних органів, що укомплектовані висококваліфікованими спеціалістами.
Суб'єкти	Держави, уряди та міжнародні організації.	Фізичні особи, юридичні особи, об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільні підприємства.
Взаємозалежність	Первинна (більш широке поняття).	Вторинна (більш вузьке поняття).

Примітка: узагальнено автором

Спираючись на удосконалені визначення ЗЕД та ЗЕЗ, було підтверджено тісний взаємозв'язок цих понять із поняттям зовнішньоекономічні операції. Встановлено, що існує безліч видів ЗЕО, які здійснюють підприємства при виконанні зовнішньоекономічної діяльності. Розроблено також чимало класифікацій, які допомагають за різними критеріями класифікувати ЗЕО та встановити не лише їх види, але й різновиди. Проаналізувавши думки економістів з цього приводу, було узагальнено класифікацію зовнішньоекономічних операцій, які здійснюються підприємства в процесі ЗЕД, спростивши її поділом на основні та забезпечувальні.

Проведені дослідження дозволили узагальнити методи регулювання ЗЕД на макрорівні (рівні держави) та підкреслити значущість найрозповсюдженого з них, а саме – митного тарифу.

Проаналізовано різні думки науковців з приводу визначення поняття “митний тариф” та розроблено власне трактування сутності даного терміну, що дозволило його розглянути як перелік митних ставок, які представляють собою грошовий збір, що стягується з імпортованих або експортованих товарів при перетині митного кордону країни та цілями використання яких, поряд з обмеженнями свободи торгівлі, є отримання додаткових фінансових коштів, регулювання зовнішньоторговельних потоків або (і) захист національних (вітчизняних) виробників.

На основі систематизації поглядів науковців розкрито основні методи управління зовнішньоекономічною діяльністю на державному рівні та на рівні підприємства. Досліджуючи мікрорівень, було проаналізовано особливості методів організації та регулювання ЗЕД на машинобудівних підприємствах.

Зазначено, що державне регулювання ЗЕД здійснюється методом розробки і реалізації державної зовнішньоекономічної політики, що містить цілу низку складових, які, в свою чергу, вирішують певні проблеми з урахуванням етапу розвитку країни і сучасних тенденцій розвитку світового господарства.

Висвітлено основні методи управління ЗЕД на мікрорівні та обґрунтовано залежність методів і механізмів регулювання ЗЕД від організаційної структури відділів, які здійснюють зовнішньоекономічні операції.

На основі аналізу існуючих організаційних структур відділів зовнішньоекономічної діяльності підприємств, було побудовано власну формальну організаційну структуру відділу ЗЕД машинобудівного підприємства (рис. 1).

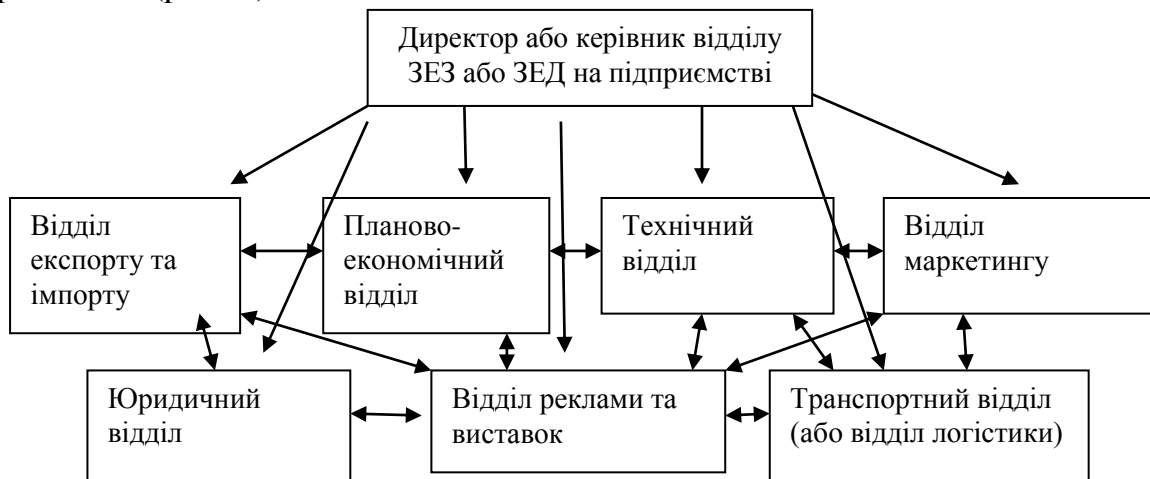

Рис. 1. Формальна організаційна структура відділу ЗЕД машинобудівного підприємства

Примітка: розроблено автором

Деталізовано основні способи управління ЗЕД, серед яких: стратегічне планування, фінансовий контроль, стратегічний контроль, управління з боку холдингової компанії.

Наголошено, що вибір способу управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства залежить не лише від його розміру та структури відділу ЗЕД, а й від цілої низки чинників зовнішнього та внутрішнього характеру, які обов'язково необхідно враховувати при плануванні та управлінні ЗЕД.

У другому розділі – **“Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування України”** – проаналізовано основні показники зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств; наведено висновки щодо поточного стану зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств, визначено основні проблеми їх подальшого розвитку; удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності експортної діяльності машинобудівного підприємства з використанням зведеного коефіцієнту економічної ефективності експорту.

З метою більш детального аналізу зовнішньоекономічної діяльності проаналізовано експортну діяльність таких підприємств Запорізької області, як: ПАТ “Запорізький механічний завод” (ЗМЗ); АТ “Мотор Січ”; ПрАТ “Запоріжтрансформатор” (ЗТР); ПрАТ “Плутон”; ТОВ “Запорізький завод високовольтного обладнання” (ЗВВО). Проведений аналіз

зовнішньоекономічної діяльності даних підприємств дозволив стверджувати, що експортно-імпортна діяльність на представлених машинобудівних підприємствах є вигідною, однак є певні негативні тенденції в обсягах зовнішньоторговельного балансу (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка експорту-імпорту машинобудівних підприємств 2014-2016 рр. (тис. грн.)

Назва підприємства	експорт, тис. грн	темп росту (падіння) експорту	Відносні відхилення показників експорту до попереднього року	імпорт, тис. грн	темп росту (падіння) імпорту	Відносні відхилення показників імпорту до попереднього року
1	2	3	4	5	6	7
ПрАТ "Плутон"	37000			37150		
2014	9500			7500		
2015	1500	0,16	-84,21%	150	0,02	-98%
2016	1000	0,67	-33,33%	4500	30	в 29 р.
2017	25000	25	в 24 р.	25000	5,56	в 4,5 р.
ТОВ "ЗЗВО"	17750			2100		
2014	150			0		
2015	100	-0,33	-33,33%	0	0	0
2016	2500	24	в 24 р.	100	0	0
2017	15000	5	500%	2000	19	в 19 р.
ПАТ "ЗМЗ"	38500			6000		
2014	10000			0		
2015	15000	0,5	50%	3000	0	0
2016	4000	-0,73	-73,33%	0	-1	-100%
2017	9500	1,38	137,50%	3 000	0	0
АТ "Мотор Січ"	38000000			10500000		
2014	6000000			2500000		
2015	11500000	0,92	91,67%	3500000	0,4	40%
2016	6000000	-0,478	-47,83%	1500000	-0,57	-57,14%
2017	14500000	1,42	141,67%	3000000	1	100,00%
ПрАТ "ЗТР"	2450000			2400000		
2014	700000			350000		
2015	650000	-0,07	-7,14%	400000	0,14	14,29%
2016	450000	-0,31	-30,77%	650000	0,63	62,50%
2017	650000	0,44	44,44%	1000000	0,54	53,85%

Примітка: розраховано автором

На основі проведеного аналізу обґрунтовано, що на машинобудівних підприємствах існує суттєва залежність господарської діяльності від здійснення експортних поставок. Суттєву частку обсягів доходу підприємств складає саме продаж товарів на міжнародні ринки. Проаналізовані підприємства мають значні перспективи у подальшому розвитку та нарощуванні обсягів продажу, що свідчить, в свою чергу, про високий рівень конкурентоспроможності їх продукції на закордонних ринках. Однак, існують певні тимчасові складнощі у здійсненні експорту підприємствами, які пов'язані, перш за все, із впливом на ЗЕД підприємства зовнішніх чинників.

Встановлено, що підприємства, обравши певну стратегію здійснення ЗЕД, є неспроможними її реалізувати. Визначено, що головними причинами цього можуть бути: неповно проведений аналіз та зроблено невірні висновки; не враховані в повному обсязі зовнішні чинники; неспроможність підприємства залучити до реалізації стратегії ЗЕД весь свій внутрішній потенціал.

Зведений коефіцієнт економічної ефективності експорту, запропоновано обчислювати за формулою (1):

$$E_{f/ex} = \frac{D_p - C_{пр}}{V_{оп} + V_{ад} + V_{зб}}, \quad (1)$$

де D_p – дохід від реалізації експортної продукції;

$C_{пр}$ – собівартість експортної продукції;

$V_{оп}$ – операційні витрати на виробництво експортної продукції;

$V_{ад}$ – адміністративні витрати на виробництво експортної продукції;

$V_{зб}$ – витрати на збут експортної продукції.

Встановлено, що чим ближче зведений коефіцієнт економічної ефективності експорту до одиниці, тим більш вигідним можна вважати експорт у звітному році.

Доведено, що тенденції зростання доходу від реалізації експортної продукції не завжди співпадають з економічною ефективністю експорту, що обумовлено тим, що на тенденції зростання діють різні чинники як зовнішнього, так і внутрішнього середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Зазначено, що для ефективного управління ЗЕД на машинобудівних підприємствах необхідна адекватна до умов їх роботи структура управління.

У третьому розділі – **“Розробка комплексу методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств”** – користуючись методом когнітивного моделювання, трендово-економетричним та методом регресійного аналізу визначено ступінь впливу зовнішніх чинників на зовнішньоекономічну діяльність; удосконалено дескриптивну модель і спрогнозовано майбутні показники сальдо зовнішньоторговельних операцій машинобудівних підприємств; удосконалено методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств шляхом оптимізації взаємозв’язків структурних блоків прийняття рішень на основі системи баз даних.

Використовуючи метод когнітивного моделювання було оцінено та проаналізовано основні зовнішні чинники впливу на ЗЕД підприємства.

Проведений трендовий аналіз зовнішньоторговельних операцій машинобудівних підприємств дозволив встановити, що логарифмічний та експоненційний тип трендової залежності не є доцільним для подальшого застосування досліджуваними підприємствами.

На основі методу когнітивного моделювання, трендового аналізу та регресійної взаємозалежності чинників впливу на ЗЕД, удосконалено дескриптивну модель управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства (рис. 2).

Відповідно до побудованої дескриптивної моделі управління ЗЕД машинобудівного підприємства встановлено, що врахування курсу долара, індексу інфляції і цін виробника дозволяє сформулювати сальдо ЗЕД на основі

регресійного аналізу обсягів експорту та імпорту. Наступним етапом є прогнозування обсягів зовнішньоекономічної діяльності та формування стратегії управління ЗЕД машинобудівного підприємства.

Рис. 2. Deskриптивна модель управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства

Примітка: складено автором

Здійснено оцінювання регресійної залежності між факторами когнітивної моделі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств, а саме: сальдо ЗЕД; обсяг експорту; обсяг імпорту; індекс цін виробників; індекс інфляції; курс долара США. На основі використання прогнозних значень факторів впливу на обсяги зовнішньоекономічної діяльності (курс долара США, індекс інфляції, індекс виробничих цін) та економетричних залежностей (X_1 – курс долара, X_2 – індекс інфляції, X_3 – індекс цін виробників) було отримано прогнози обсягів ЗЕД на 2018 р. на проаналізованих підприємствах: для ПрАТ “Плутон” прогнозований обсяг ЗЕД на 2017 р. становить – 18772,50 тис. грн., а на 2018 р. – 12960,72 тис. грн.; для АТ “Мотор Січ” – 6494,52 млн. грн. у 2017 р. та 6429,33 млн. грн. у 2018 р.; по ПАТ “Запорізький механічний завод” – (-834,66) тис. грн. у 2017 р. та (-5499,73) тис. грн. у 2018 р.; для ПрАТ “Запоріжтрансформатор” прогнозні обсяги ЗЕД на 2017 р. – 88,22 млн. грн., 2018 р. – (-133,49) млн. грн.

На основі аналізу доведено, що позитивна динаміка обсягів зовнішньоекономічної діяльності підприємств зберіглася у 2018 р. в порівнянні з попередніми роками, що дає змогу розробляти стратегії управління ЗЕД на майбутні періоди. При цьому, агресивна та консервативна стратегії враховують цільову орієнтацію підприємств на здійснення імпорто-експортних операцій та прагнення до захоплення значної частки ринку не лише внутрішнього, але і зовнішнього.

Підприємствам машинобудівної галузі доцільно дотримуватися агресивної стратегії у 2018 р., а саме: за обсягами експорту агресивної стратегії: АТ “Мотор Січ” – обсяг експорту складатиме 4371,94 млн. грн.; за обсягами імпорту консервативної стратегії: обсяг імпорту складатиме для ПрАТ “Плутон” – 4147,43 тис. грн., ПАТ “Запорізький механічний завод” – 1759,91 тис. грн., ПрАТ “Запоріжтрансформатор” – 42,72 млн. грн.

Дотримання вказаних обсягів зовнішньоекономічної діяльності досліджуваних підприємств містить потенціал до зростання на суму обсягу експорту підприємства за консервативної стратегії або на суму обсягів імпорту за агресивної стратегії за умови кризових економічних явищ на внутрішньому ринку.

Удосконалено методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств з урахуванням оптимізації структурних блоків прийняття рішень за допомогою системи управління базою даних (рис. 3).

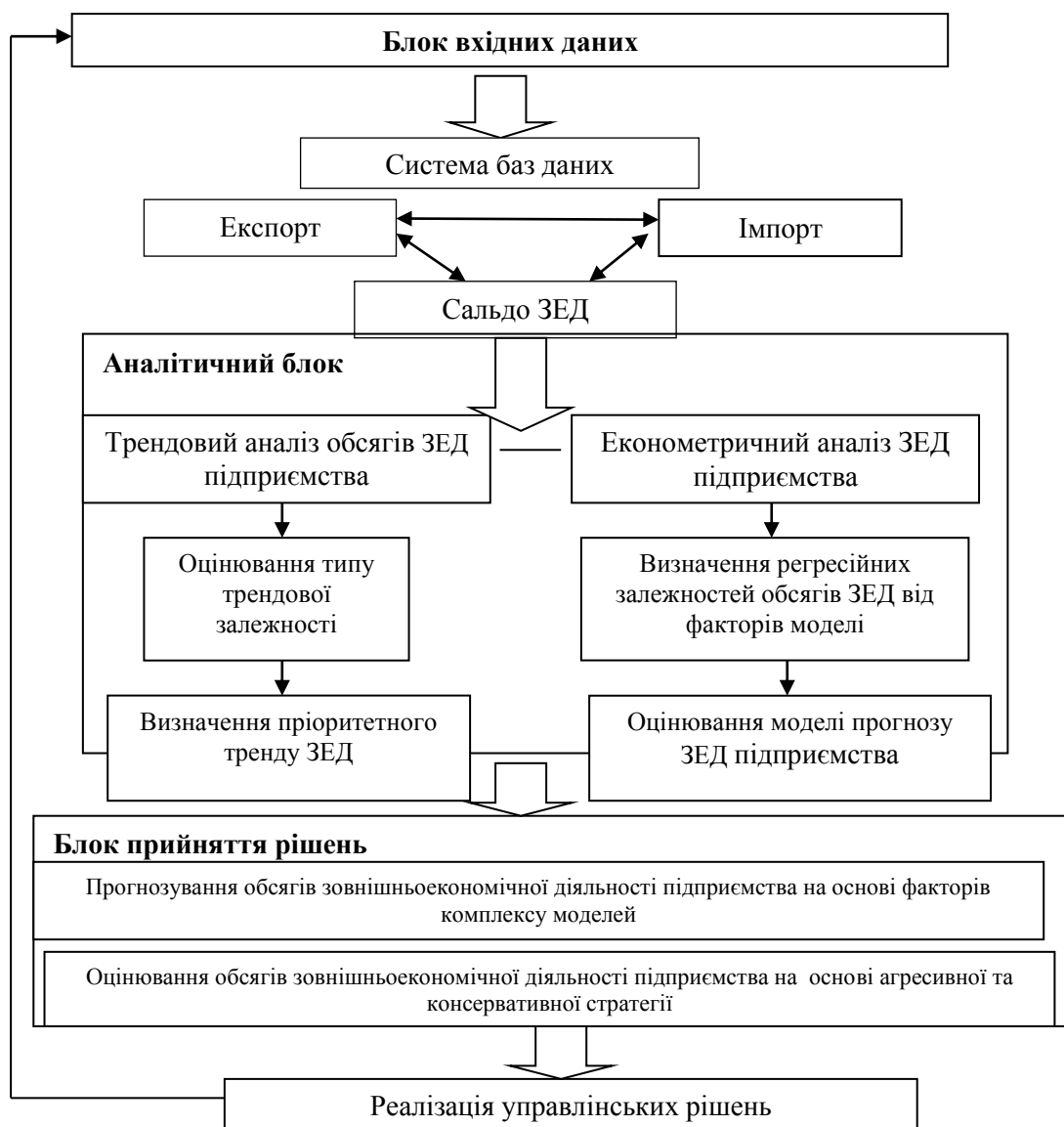

Рис. 3. Методика управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства

Примітка: розроблено автором

Відповідно до сучасних умов розвитку інформаційних систем та результатів дослідження, актуальним постає завдання подальшого розвитку інформаційної системи підприємства шляхом впровадження інформаційного модуля управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального наукового завдання щодо сучасних методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. За результатами дослідження сформульовано такі основні висновки і рекомендації:

1. Проведено теоретичне дослідження основних засад здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств. На основі аналізу думок фахівців-економістів було сформовано власне визначення понять “зовнішньоекономічна діяльність” та “зовнішньоекономічні зв’язки”, а саме: ЗЕЗ – прояв налагоджених, стійких, постійних або строкових відносин між країнами світу в економічній сфері, що проявляються у вигляді здійснення зовнішньоекономічної діяльності країн на міжнародній арені; ЗЕД – це діяльність, що включає в себе практичний прояв зовнішньоекономічних зв’язків у формі здійснення зовнішньоекономічних операцій суб’єктами світогосподарських зв’язків на макроекономічному рівні, а саме: на рівні держав та суб’єктів господарської діяльності країн, що виходять за межі однієї країни та регулюються як на державному, так і на наддержавному рівнях;

2. Проаналізовано різні визначення поняття “митний тариф” та сформульоване власне визначення митного тарифу. При розробці цього визначення було враховано основні функції, покладені на експортні та імпорتنі тарифи та основні ефекти, які вони спричиняють. Запропоновано в подальшому розглядати митний тариф як перелік митних ставок, які представляють собою грошовий збір, що стягується з імпорتنих або експортних товарів при перетині митного кордону країни та цілями використання яких, поряд з обмеженнями свободи торгівлі, є отримання додаткових фінансових коштів, регулювання зовнішньоторговельних потоків або (і) захист національних (вітчизняних) виробників.

3. На основі проведеного аналізу існуючих методів управління ЗЕД на підприємствах машинобудування було запропоновано формальну організаційну структуру відділу ЗЕД за якою пропонується, що директору або керівнику відділу ЗЕД підприємства підпорядковуються наступні підрозділи: експортно-імпорتنий, планово-економічний, технічний, маркетингу, правовий, реклами та виставок, транспортний та логістики, які, в свою чергу, мають тісні взаємозв’язки один з одним. Узагальнено класифікацію міжнародних комерційних операцій, за якою всі зовнішньоекономічні операції машинобудівних підприємств поділяються на основні та допоміжні операції з метою спрощення управління та контролю за цими операціями.

4. Проаналізовано основні показники зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств та на основі цього аналізу зазначено, що для України зовнішня торгівля, окрім значного поповнення Держбюджету, також є суттєвим орієнтиром на пряму інтеграції. З аналізу показників зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств зазначимо, що у 2016 р. дохід від

експорту продукції ПАТ “Запорізький механічний завод” склав 4000 тис. грн. і це склало 17% від загального доходу підприємства, тоді як економічна ефективність експорту становила аж 134%. У цьому ж році ПрАТ “Запоріжтрансформатор” отримав дохід від експорту – 450000 грн., що склало 23% загального виторгу. Відношення доходу від експорту до загальної суми доходу АТ “Мотор Січ” у відсотковому показнику скоротилося з 2013 р. до 2016 р. на 2,8%, що склало 91%. ПрАТ “Плутон” та ТОВ “Запорізький завод високовольтного обладнання” показали у 2016 р. низькі показники частки доходу від експорту, тобто 1% та 3% відповідно. Однак існує безліч проблем, які гальмують розвиток ЗЕД промислових підприємств та призводять до того, що останні декілька років спостерігається від’ємне сальдо торговельного балансу, що, в свою чергу, пов’язане з сировинною спрямованістю товарної структури експорту підприємств.

5. Удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності експортної діяльності машинобудівного підприємства з використанням зведеного коефіцієнту економічної ефективності експорту та для розрахунку якого пропонується враховувати наступні показники: дохід від реалізації експортної продукції; собівартість експортної продукції; операційні витрати на виробництво експортної продукції; адміністративні витрати на виробництво експортної продукції; витрати на збут експортної продукції. Використання даного коефіцієнту для визначення економічної ефективності експорту (через порівняння його з одиницею) дає змогу оцінити вигідність експорту у звітному році.

6. Користуючись методом когнітивного моделювання, трендово-економетричним та методом регресійного аналізу, оцінено зовнішньоекономічну діяльність машинобудівних підприємств за основними типами трендових залежностей (лінійна, поліноміальна, ступенева, експоненційна, логарифмічна) та здійснено відбір пріоритетного тренду. Економетричний аналіз дав змогу визначити регресійні залежності між обсягами здійснення зовнішньоекономічної діяльності та факторами моделі (курс долара, індекс інфляції та індекс цін виробників) та розробити адекватну залежність між факторами для формування регресійного рівняння визначення прогнозу обсягів зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства на перспективу. Економетричний аналіз та когнітивне моделювання і удосконалення дескриптивної моделі, яке є основою прогнозування обсягів зовнішньоекономічної діяльності підприємства, враховує фактори впливу на ЗЕД, що дає можливість визначити подальшу стратегію управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

7. Удосконалено методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства, що передбачає оптимізацію структурних блоків прийняття рішень за допомогою системи управління базою даних. Використання удосконаленої методики інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю на машинобудівних підприємствах за умови її програмної реалізації на комп’ютерних засобах дозволяє машинобудівним підприємствам підвищити ефективність стратегії управління зовнішньоекономічною діяльністю та їх конкурентоспроможність на світових ринках.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Монографії:

1. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2014. Управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. In: S.I. Drobyazko, science ed. *Problems of social and economic development of business Science journal: Economics and Finance: collective monograph*. Canada: Publishing house "Breeze", p. 148–154. (0,46 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., зазначено основні проблеми організації управління ЗЕД підприємства та запропоновані рекомендації щодо налагодження системи управління ЗЕД підприємства).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України:

2. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2014. Експортний потенціал підприємств машинобудівної галузі Запорізького регіону: сучасний стан, проблеми, перспективи. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №3(23), с. 47–55 (0,79 друк. арк., особистий внесок автора: 0,58 друк. арк., проаналізовано сучасний стан експортного потенціалу підприємств машинобудування Запоріжжя).

3. Павлюк, Т.С., 2014. Організація та управління експортною діяльністю на машинобудівному підприємстві. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: щорічник*, Вип. 19, Ч.2, с. 155–165 (0,63 друк. арк.).

4. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2016. Проблемні питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. *Причорноморські економічні студії: науковий журнал*, Вип. 3, с. 118–121 (0,39 друк. арк., особистий внесок автора: 0,27 друк. арк., досліджено основні проблеми ЗЕД України).

1.3. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних:

5. Pavlyuk, T., 2016. Influence factors on foreign economic activity of Ukrainian machine-building enterprises. *European Journal of Economics and Management (EJEM)*, Vol. 2, pp. 122–125 (0,39 друк. арк.).

6. *Павлюк, Т.С., 2015. Аналіз проблем управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств машинобудівної галузі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Економіка і менеджмент*, Вип. 11, с. 142–145 (0,59 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

7. Павлюк, Т.С., 2016. Сучасна система менеджменту ЗЕД на підприємствах машинобудування. *Щомісячний науковий журнал "Smart and Young"*, №3, с. 36–41 (0,47 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Quality Factor (Індія)**).

8. *Павлюк, Т.С., 2017. Комплекс методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*, №6, Т. 3 (253), с. 38–42 (0,39 друк. арк., особистий внесок автора:

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

0,3 друк. арк., розроблено комплекс методів управління ЗЕД машинобудівних підприємств) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)*).

9. *Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2017. Торговельні відносини як основа зовнішньоекономічної діяльності між Україною та ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, Вип. 11, с. 198–201 (0,46 друк. арк., особистий внесок автора: 0,28 друк. арк., досліджено зовнішньоекономічну діяльність України з країнами ЄС) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)*).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Павлюк, Т.С., 2014. Стан та перспективи експортного потенціалу Запорізького автомобілебудівного заводу. В: Національний гірничий університет, *Фінансово-економічний збалансований розвиток України: проблеми та шляхи їх подолання: Міжнародна науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 12–13 Вересень 2014. Дніпропетровськ: Видавничий дім “Гельветика” (0,24 друк. арк.).

11. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2014. Основні проблеми підвищення експорту підприємств машинобудування України в умовах трансформації. В: А.В. Череп, ред., *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: IX Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 23–24 Жовтень 2014. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ (0,09 друк. арк., особистий внесок автора: 0,07 друк. арк., проаналізовано проблеми експорту підприємств машинобудування України).

12. Павлюк, Т.С., 2015. Сучасні проблеми та перспективи розвитку інноваційних процесів на підприємствах машинобудування України. В: А.В. Череп, ред., *Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави: IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 16–17 Квітень 2015. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ (0,08 друк. арк.).

13. Павлюк, Т.С., 2015. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. В: Громадська організація “Центр економічних досліджень та розвитку”, *Механізми та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса, Україна, 17–18 Квітень 2015. Одеса: Громадська організація “ЦЕДР” (0,22 друк. арк.).

14. Павлюк, Т.С., 2016. Вибір способу виходу підприємства на закордонні ринки. В: Східноукраїнський інститут економіки та управління, *Перспективи розвитку національної економіки: Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 12–13 Лютий 2016. Запоріжжя: Громадська організація “СІЕУ” (0,21 друк. арк.).

15. Павлюк, Т.С., 2016. Розробка стратегії ЗЕД підприємства машинобудування України. В: Аналітичний центр “Нова Економіка”, *Стан та шляхи стабілізації фінансово-економічної системи: Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених*. Київ,

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

Україна, 26–27 Лютий 2016. Київ: Аналітичний центр “Нова Економіка” (0,15 друк. арк.).

16. Павлюк, Т.С., 2017. Основні чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність підприємства. В: Запорізький національний технічний університет, *Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету*. Запоріжжя, Україна, 30–31 Березень 2017. Запоріжжя: Видавництво “Просвіта” (0,15 друк. арк.).

17. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2017. Стан зовнішньої торгівлі Запорізького машинобудування в умовах інтернаціоналізації української економіки. В: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, *Сучасний стан та проблеми розвитку статистики, обліку та аудиту в умовах глобалізації та енергозбереження: V Міжнародна науково-практична конференція*. Дніпро, Україна, 4–5 Квітень 2017. Дніпро: Акцент ПП (0,12 друк. арк., особистий внесок автора: 0,08 друк. арк., проаналізовано стан зовнішньої торгівлі машинобудування Запорізької області).

18. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2017. Тарифні квоти між Україною та ЄС за умов зони вільної торгівлі: аналіз сучасного стану та тенденції подальшого застосування. В: Запорізька державна інженерна академія, *Суспільство, релігія, культура, наука, техніка, освіта, економіка в умовах новітніх глобальних викликів для України і Польщі: Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 21–23 Вересень 2017. Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія (0,68 друк. арк., особистий внесок автора: 0,45 друк. арк., проаналізовано сучасний стан використання тарифних квот між Україною та ЄС).

3. Інші публікації, що додатково відображають результати дисертації:

19. Pavlyuk, T., 2017. Trade management through improved organizational structure of the department for international relations. *Collection of scientific articles Topical questions of contemporary science*, pp. 165–169 (0,32 друк. арк.).

20. Павлюк, Т.С. та Шмиголь, Н.М., 2017. Злиття та поглинання як різновид зовнішньоекономічної діяльності в контексті залучення прямих інвестицій. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. Електронне наукове періодичне видання*, [online] Вип. 2(02), с. 49–56. Доступно: <<https://management-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/27>> [Дата звернення 29 Вересень 2017] (0,46 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., зазначено основні проблеми організації управління ЗЕД підприємства та запропоновані рекомендації щодо налагодження системи управління ЗЕД підприємства).

АНОТАЦІЯ

Павлюк Т.С. Сучасні методи управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, Запоріжжя, 2018.

Дисертаційна робота присвячена систематизації теоретико-методичних засад та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо розвитку методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств.

Удосконалено методику інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств.

Розроблено дескриптивну модель управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства, здійснено прогнозування обсягів імпорتنих та експортних операцій на основі принципів гармонійності економічних структур.

Удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності експортної діяльності машинобудівного підприємства, який було доповнено зведеним коефіцієнтом економічної ефективності експорту.

Удосконалено структуру сучасних методів управління ЗЕД на основі аналізу різноманітних підходів до класифікації інструментів і методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності та запропоновано формальну організаційну структуру відділу ЗЕД машинобудівного підприємства.

Удосконалено визначення понять “зовнішньоекономічна діяльність”, “зовнішньоекономічні зв’язки” та “митний тариф”.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, управління, машинобудівне підприємство, експорт, імпорт, зовнішньоторговельна операція, зовнішньоекономічні зв’язки, митний тариф, регулювання.

АННОТАЦИЯ

Павлюк Т.С. Современные методы управления внешнеэкономической деятельностью машиностроительных предприятий. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Запорожский национальный университет Министерства образования и науки Украины, Запорожье, 2018.

Диссертация посвящена систематизации теоретико-методических основ и обоснованию практических рекомендаций по развитию методов управления внешнеэкономической деятельностью машиностроительных предприятий.

Усовершенствована методика информационного обеспечения управления внешнеэкономической деятельностью машиностроительных предприятий.

Разработана дескриптивная модель управления внешнеэкономической деятельностью машиностроительного предприятия, осуществлено прогнозирование объемов импортных и экспортных операций на основе принципов гармоничности экономических структур.

Усовершенствован методический подход к оценке эффективности экспортной деятельности машиностроительного предприятия, который был дополнен сводным коэффициентом экономической эффективности экспорта.

Усовершенствована структура современных методов управления ВЭД на основе анализа различных подходов к классификации инструментов и методов регулирования внешнеэкономической деятельностью и предложена формальная организационная структура отдела ВЭД машиностроительного предприятия.

Усовершенствованы определения понятий “внешнеэкономическая

деятельность”, “внешнеэкономические связи” и “таможенный тариф”.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, управление, машиностроительное предприятие, экспорт, импорт, внешнеторговая операция, внешнеэкономические связи, таможенный тариф, регулирование.

SUMMARY

Pavliuk T.S. Modern methods of management of foreign economic activity of machine-building enterprises. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – Zaporizhzhia National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zaporizhzhia, 2018.

The dissertation is devoted to the improvement of theoretical and methodological approaches and the development of practical recommendations on the methods of management of foreign economic activity of mechanical engineering enterprises.

The method of information support for the management of foreign economic activities of the machine-building enterprise is improved, which involves the development of a structural blocks of decision-making using a database management system. The proposed method of information support for management of foreign economic activity of machine-building enterprise, provided its program implementation on computer means will reduce the time and cost of operational

Using the method of cognitive modeling, trending-econometric and regression analysis method, the foreign economic activity of machine-building enterprises according to the main types of trend dependencies (linear, polynomial, step-by-step, exponential, logarithmic) is evaluated and the priority trend has been selected. Econometric analysis enabled to determine the regression dependence between the volumes of foreign economic activity and model factors (dollar rate, inflation index and producer price index). The regression equation for determining the forecast of volumes of foreign economic activity of the machine-building enterprise for the future. the calculated forecast of volumes of foreign economic activity of the enterprise on the basis of the factors of the complex of models makes it possible to determine the further strategy of management of foreign economic activity of the enterprise.

The methodical approach to assessing the effectiveness of the export activity of the machine-building enterprise with the improvement of the consolidated coefficient of economic efficiency of export is improved, and the following indicators are proposed for calculation: the income from the sale of export products; cost of export products; operating expenses for the production of export products; administrative expenses for the production of export products. Using this coefficient of determination the economic efficiency of exports allows us to estimate the profitability of exports in the reported year.

Based on the analysis of existing methods of management of foreign economic activity at the enterprises of mechanical engineering, a formal organizational structure of the Foreign Economic Affairs Department was proposed, which suggested that the following subdivisions should be subordinated to the director or head of the foreign economic activity department. The classification of international

commercial operations is generalized, according to which all foreign economic operations of machine-building enterprises are divided into main and auxiliary operations in order to simplify management and control over these operations.

Theoretical study of the basic principles of the foreign economic activity of enterprises is carried out. On the basis of the analysis of the opinions of the specialists-economists, the actual definition of the concepts of the category “foreign economic activity” and “foreign economic relations” was formed, namely: Foreign economic relations – the manifestation of well-established, stable, permanent or long-term relations between the countries of the world in the economic sphere, which manifests itself in the form of foreign economic activity of countries on the world stage; Foreign economic activity is an activity, which includes a practical manifestation of foreign economic relations, in the form of foreign economic transactions carried out by subjects of world economic relations at the macroeconomic level, namely: at the level of states and economic entities of countries that go beyond borders of one country and are regulated at the macro level, that is, at the state and at the supranational level.

Different definitions of the concept “customs tariff” are analyzed and self-determination of the customs tariff is formulated. This definition, developed by the author, was as follows: the customs tariff is a list of customs rates that represent a monetary fee charged on imported or export goods when crossing the country's customs border and whose use, along with restrictions on freedom of trade, is the receipt of additional financial resources, regulation of foreign trade flows or (i) protection of domestic (domestic) producers.

The main indicators of foreign economic activity of Ukraine are analyzed and on the basis of this analysis it is noted that for Ukraine, foreign trade, besides significant replenishment of the State Budget, is also an essential orientation for the direction of integration.

Key words: foreign economic activity, management, machine-building enterprise, export, import, foreign trade operation, foreign economic relations, customs tariff, regulation.

ПАВЛЮК ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

**СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 08.05.2018. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 110 прим. Зам. № 247.

Запорізький національний університет

69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2952 від 30.08.2007